

УДК 338.43:539

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.І. Мацибора, кандидат економічних наук

Розглянуто питання сутності конкурентного середовища та конкурентоспроможності аграрних підприємств і сільськогосподарської продукції, запропоновано методику оцінки конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Здійснено оцінку конкурентоспроможності виробництва молока на підприємствах Білоцерківського району Київської області.

Конкурентне середовище, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, якість, ринок, ефективність, витрати, ціна.

В умовах ринкової економіки і конкуренції надзвичайно важливу роль відіграє підвищення конкурентоспроможності продукції, галузей та

підприємств. Нині конкуренція розглядається як економічний процес взаємодії і боротьби суб'єктів господарської діяльності за покупців і збільшення своєї частки на ринку або суперництво між окремими виробниками чи постачальниками товарів і послуг за вигідніші умови виробництва і збуту. Конкуренція розглядається як спосіб поведінки економічних суб'єктів на ринку, як рушій економічного прогресу.

Поняття конкуренції, запропоновані різними авторами, не повною мірою відповідають вимогам системності й комплексності. Вони, як правило, характеризують один із багатьох аспектів конкуренції у різних сферах дослідження. Очевидно, що конкуренція є необхідною і найважливішою передумовою існування економічної системи.

У конкурентній ринковій економіці на підприємства покладається відповідальність за свої дії, ефективність яких перевіряється ринком. Така ситуація стимулює товаровиробників вивчати структуру ринку, удосконалювати свою продукцію, робити її конкурентоспроможною. Глобалізація ринків, участь вітчизняної економіки у міжнародному поділі праці актуалізує проблему забезпечення конкурентоспроможності в дослідженнях сучасної економічної науки і практики ведення підприємницької діяльності.

Збарський В.К. і Місевич М.А. вважають, що конкурентоспроможність підприємства характеризується можливістю забезпечувати випуск і реалізацію продукції, яка за своїми ціновими і неціновими факторами більш приваблива, ніж продукція підприємств-конкурентів, використовуючи конкурентні переваги і потенційні можливості для їхнього забезпечення у майбутньому при зміні ринкової ситуації та попиту споживачів [1].

На думку Р.А. Фатхутдинова, конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкурентної потреби, порівняно з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку. Конкурентоспроможність визначає здатність витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними об'єктами на даному ринку [2].

Малік М.Й. і Нужна О.А. відзначають, що конкурентоспроможність окремого аграрного підприємства виступає як узагальнююча оцінка його конкурентних переваг з питань фінансування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого ринку та досягнутої завдяки цьому ефективності функціонування господарчої системи, які існують протягом періоду оцінювання [3].

Незважаючи на різні підходи до визначення суті конкурентоспроможності підприємства, всі дослідники відзначають порівняльний і часовий (динамічний) характер цього показника. Досягнутий рівень конкурентоспроможності аграрного підприємства в окремий проміжок часу не може розглядатися як довгострокова характеристика його ринкової позиції незалежно від ефективності діяльності. Протидія підприємств-конкурентів, досягнення ними конкурентних переваг можуть призвести до втрати досягнутої позиції та зниження рівня конкурентоспроможності [2].

Виходячи з цього, В.К. Збарський і М.А. Місевич вважають, що конкурентоспроможність – це комплексна порівняльна характеристика підп-

приємства, яка відображує переваги сукупності показників його діяльності та забезпечує успіх на певному сегменті ринку за певний проміжок часу щодо сукупності показників конкурентів [1].

Отже, конкурентоспроможність аграрних підприємств можна визначити як здатність суб'єктів економічної діяльності пристосовуватися до нових (мінливих) умов господарювання, використовувати свої конкурентні переваги на ринку сільськогосподарської продукції на основі ефективного використання ресурсного потенціалу, постійного аналізу структури ринку та реагування на зміни його кон'юнктури.

Конкурентоспроможність підприємства є поняттям відносним і його можна оцінити на основі порівняння відповідних показників групи господарств, які належать до однієї галузі або до одного типу спеціалізації виробництва [4]. Тому оцінка конкурентоспроможності підприємства передбачає, насамперед, визначення групи підприємств-конкурентів та формування системи оціночних показників, які виявляють конкурентні переваги та чинники ефективності використання ресурсного потенціалу.

Конкурентоспроможність підприємств може також визначатися коефіцієнтом, який розраховується на основі співвідношення його доходів і витрат та порівнюється з іншими суб'єктами господарювання. З точки зору системного підходу, конкурентоспроможність підприємств може бути представлена у вигляді їхньої здатності змінювати режим функціонування з метою збереження і посилення набутих або створення нових конкурентних переваг.

У процесі оцінки конкурентоспроможності підприємства можуть використовуватись кількісні і якісні показники, які стосуються виробничої, фінансової, комерційної та організаційно-управлінської діяльності. При цьому, якісні показники використовуються у процесі оцінки, як правило, у вигляді бальної оцінки якості, отриманої на основі експертного зіставлення фактичного стану окремих підприємств із кращим [3].

Необхідно відзначити, що нині відсутня єдина загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств. При цьому оцінювати конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств доволі складно. Вони виробляють життєво важливу для суспільства продукцію, на яку існує стійкий попит, але їхня діяльність ризикова і здійснюється в умовах значних коливань доходів залежно від природних чинників.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства залежить від конкурентоспроможності продукції та підтримання її у довгостроковому періоді. Це зумовлює необхідність забезпечення підприємства необхідними ресурсами та можливістю ефективно їх використовувати. Виробництво конкурентної продукції потребує систематичного кількісного вимірювання рівня її конкурентоспроможності, що формує об'єктивну основу підтримання конкурентних переваг на ринку у довгостроковому періоді.

Високий рівень конкурентоспроможності підприємства може бути досягнутий лише у конкурентному середовищі, яке забезпечує ефективне функціонування ринку. Сукупність факторів, що визначають конкурентні відносини аграрних підприємств, які виробляють однорідну продукцію і мають одних і тих самих споживачів, можна представити як конкурентне середовище.

Конкурентоспроможність виробництва молока у господарствах Білоцерківського району Київської області

№ госп.	Корисний ефект – удій молока від 1 корови		Витрати на 1 корову		Ефективність – вихід молока на 1 грн ви- трат		Ціна реалізації 1 ц молока		Конкуренто- спроможність відносно сере- дньогогалу- зевого рівня
	кг	К _к	грн	К _в	кг	К _е	грн	К _ц	
1	3465	0,80	4130	0,66	0,84	1,21	204,13	1,18	0,96
2	2810	0,65	4791	0,76	0,59	0,84	174,99	1,01	0,82
3	2363	0,55	5237	0,83	0,45	0,65	184,68	1,06	0,77
4	4518	1,05	5212	0,83	0,87	1,25	150,19	0,87	1,00
5	4358	1,01	8691	1,38	0,50	0,72	207,83	1,20	1,08
6	6437	1,49	8916	1,42	0,72	1,04	191,18	1,10	1,26
7	5463	1,26	6745	1,07	0,81	1,17	196,08	1,13	1,16
8	4173	0,97	6217	0,99	0,67	0,97	176,84	1,02	0,98
9	5839	1,35	9790	1,56	0,60	0,86	181,67	1,05	1,20
10	651	0,15	982	0,16	0,66	0,95	155,56	0,90	0,54
11	3120	0,72	4020	0,64	0,78	1,12	150,00	0,86	0,84
12	6531	1,51	9115	1,45	0,72	1,03	188,41	1,09	1,27
13	3315	0,77	6698	1,07	0,49	0,71	155,63	0,90	0,86
14	7520	1,74	11420	1,82	0,66	0,95	190,30	1,10	1,40
15	5286	1,22	7646	1,22	0,69	0,99	171,27	0,99	1,11
16	5441	1,26	6837	1,09	0,80	1,15	181,17	1,04	1,13
17	2115	0,49	2539	0,40	0,83	1,20	130,57	0,75	0,71
18	4983	1,15	7348	1,17	0,68	0,98	159,88	0,92	1,05
19	4739	1,10	5269	0,84	0,90	1,29	161,10	0,93	1,04
20	1944	0,45	4065	0,65	0,48	0,69	149,50	0,86	0,66
21	3662	0,85	5641	0,90	0,65	0,93	170,96	0,99	0,92
22	6346	1,47	6980	1,11	0,91	1,31	185,00	1,07	1,24
У середньому	4322	1,00	6286	1,00	0,69	1,00	173,50	1,00	1,00

На матеріалах сільськогосподарських підприємств Білоцерківського району Київської області, які виробляють і реалізують молоко, визначено рівень конкурентоспроможності молочної галузі. Конкурентоспроможність продукції характеризується інтегральним показником, розрахунок якого передбачає певні етапи і аналіз ринку з метою вибору бази для порівняння і визначення рівнів конкурентоспроможності товару: вибір системи порівняльних економічних показників для молочної продукції; розрахунок одиночних показників конкурентоспроможності молока і переведення їх у відносні величини (коефіцієнти); визначення інтегрального показника конкурентоспроможності молока у кожному господарстві даної сукупності [5] (див. таблицю).

Для оцінки рівня конкурентоспроможності виробництва молока використано інформацію, що характеризує корисний ефект (удій молока від однієї корови); сукупні витрати на одну корову, щоб одержати відповідний корисний ефект; ефективність (вихід молока на 1 грн витрат); ціну реалізації 1 ц молока. На основі системи розрахованих коефіцієнтів визначено конкурентоспроможність виробництва молока у кожному господарстві відносно середньогалузевого рівня (табл. 1).

Проведений аналіз свідчить, що лише 12 сільськогосподарських підприємств, або 54,5 % всієї сукупності, забезпечують конкурентоспроможність виробництва молока і мають інтегральний показник конкурентоспроможності, що дорівнює або перевищує 1. Особливо високим рівнем конкурентоспроможності виробництва молока відзначаються чотири господарства, які досягли рівня інтегрального показника конкурентоспроможності 1,24–1,40.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах необхідно комплексно і системно впроваджувати заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

Формування ефективного конкурентного середовища на аграрному ринку залежить також від розвитку всіх організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів цього ринку. Передумовою створення ефективного конкурентного середовища є забезпечення рівноправності всіх суб'єктів господарювання.

Список літератури

1. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств / В.К. Збарський, М.А. Місевич ; за ред. професора В.К. Збарського. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 310 с.
2. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА – М., 2000. – 312 с.
3. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : моногр. / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.
4. Економіка підприємства / за ред. Й.М. Петровича. – Л. : Новий світ, 2004. – 560 с.

5. Мацибора В.І. Економіка підприємства : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К. : Каравела, 2012. – 320 с.

Рассмотрены вопросы сущности конкурентной среды и конкурентоспособности аграрных предприятий и сельскохозяйственной продукции, предложена методика оценки конкурентоспособности продукции аграрных предприятий. Осуществлена оценка конкурентоспособности производства молока на предприятиях Белоцерковского района Киевской области.

Конкурентная среда, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, качество, рынок, эффективность, издержки, цена.

The questions of essence of competition environment and competitiveness of agrarian enterprises and agricultural produce, estimation of competitiveness of products of agrarian enterprises are examined. A realizable estimation of competitiveness of production of milk is in the enterprises of the Bilotserkivsky district of the Kyiv region.

Competition environment, competitiveness, competitive edges, quality, market, efficiency, charges, price.